

DR. FAHRİ SOLAK:

Ahilikte bireysel ahlak,
her zaman ön plandadır

Ahilik düşüncesinde
iktisadi hayat

PROF. DR. MEHMET KARAGÜL

İGİAD Bülten

TÜRKİYE İKTİSADİ GİRİŞİM VE İŞ AHLAKI DERNEĞİ

YIL: 13 • SAYI: 34 • EYLÜL 2015

İş ahlaki bilinci geliştirilmeli

BURSA PANELİ:
İŞ AHLAKININ
GELİŞTİRİLMESİNDE
İŞ DÜNYASI,
ÜNİVERSİTELER VE
SİVİL TOPLUMUN ROLÜ

İftar programı iş dünyası ve STK'ları bir araya getirdi

Melek Yatırımcılığın geleceği masaya yatırıldı

Ahilik düşüncesinde iktisadi hayat

İslam inancındaki yardımlaşma, kul hakkı, servet biriktirmeme ve insanlara faydalı olma ve çalışma emirleri, Ahilik düşüncesindeki iktisadi düzenlemelerin temelini teşkil etmiştir.

PROF. DR. MEHMET KARAGÜL

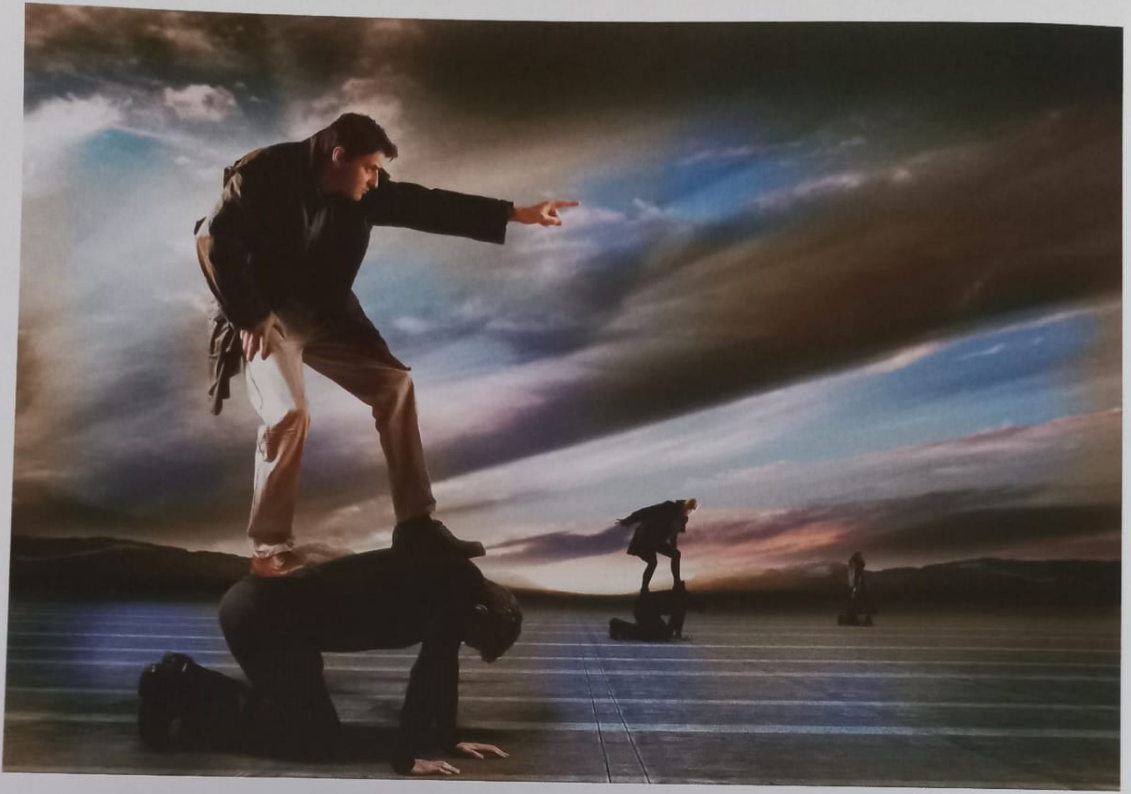
MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ, İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

MİLLETLERİN iktisadi hayatlarını ve sistemlerini, sahip olduğu değerlerden ayrı düşünmek mümkün değildir. Yayılmacı ve sömürgeci Batı'nın türettiği, *serbest rekabet ve özgürlük*

gibi hoş kavramlarla dünyaya dayattığı *kapitalist* iktisadi yaklaşımla, bu iktisadın türevi olan ve kendini *eşitlikçi* bir söylemle sunan *sosyalist* iktisadi felsefenin her ikisinde de esasen

emeğin ürünü olan serveti paylaşmak yerine, tam tersi, güçlünün elinde biriktirmenin temel amaç edinildiği görülmektedir.

13. yy'dan 18. yy'a kadar Anadolu'da etkin olan ve Osmanlı Devleti'nin Anadolu'yla birlikte tüm Balkan ve Ortadoğu topraklarında hüküm sürmesinde; iktisadi yönden olduğu kadar sosyal ve askeri yönden de büyük destek sağlayan Ahilik kültürü, bugünkü birçok sosyal ve iktisadi sorunun çözümünü içinde barındırmaktadır. Hâlihazırdaki meseleler bağlamında Ahilik sistemi; içinde yaşadığı toplumla uyumlu ve sorumlu-

luk bilincini haiz olan, “Veren el, alandan üstündür” düsturunu tam bir hayat felsefesi hâline getiren, böylelikle alarak ya da gasp ederek biriktirmeyi değil, verebilmeyi ve paylaşmayı medeniyet hâline getiren bireylerin oluşturduğu bir sosyal yapıyı temsil etmektedir.

KAPİTALİST SİSTEME KARŞI, AHI İKTİSADİ DÜŞÜNCESİ

Bugün ülkemizde eğitimi verilen kapitalist iktisat teorisine göre en yaygın ve geniş kabul gören iktisat tanımı, “Doğadaki kıt kaynaklarla insanların sınırsız ihtiyaçlarını en optimal düzeyde karşılamayı amaç edinen bir sosyal bilim” şeklindedir. Burada insanların ihtiyaçlarının sınırsız kabul edilmesine karşılık, bunları karşılayacak olan doğal kaynakların ise kıt ola-

.....
Bugün dünyada ve maalesef ülkemizde de birey ve işletme faaliyetinin tek hedefi kârlılık ve para kazanma üzerine kurgulanmaktadır.

Ancak yapılan işin topluma nasıl bir fayda sağladığı, hatta zarara sebep olup olmadığı yeterince, hatta hiç, konu edilmemektedir.
.....

rak öngörülmesi, dünyada iktisat adına bir çatışmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Önlenemez olan bu çatışmanın ilk adımı, kapitalist sistemin birincil hedefi olan kâr maksimizasyonu için fiyatların sürekli artması şeklinde olmaktadır.

Oysa insanın sınırsız olan ihtiyaçları değil, *ibtiraslarıdır*. Bunun da Ahiliğin temel ilkelerinden olan *kanaatkârlık* ile kontrol edilmesi gerekmektedir. Diğer yandan doğadaki kaynakların da kıtlığından değil, ancak sınırlılığından söz etmek mümkündür. Bu bağlamda bugün dünyada yaşanan açlık ve yoksulluğun nedeni mutlak kıtlık ya da yokluktan değil, paylaşımındaki adaletsizlikten kaynaklandığı açıkça görülmektedir. Söz konusu sorunun hallinde de yine Ahi kültüründe önemli bir yeri olan *orta sandığı* ile uygulama bulan, yardımlaşma ilkesi çözüm sağlayacaktır.

Ahiliğin öngördüğü iktisadi düşüncenin, esasen İslam inancından kaynaklanan iktisadi ilkelerden oluştuğunu kabul etmek durumundayız. İslam inancındaki *yardımlaşma, kul hakkı, servet biriktirmeme ve insanlara*

faýdalı olma ve çalışma/üretme emirleri, Ahilik düşüncesindeki iktisadi düzenlemelerin temelini teşkil etmiştir.

AMAÇ, “KÂR MAKSİMİZASYONU” OLUNCA!

Bugün dünyada ve maalesef ülkemizde de birey ve işletme faaliyetinin tek hedefi kârlılık ve para kazanma üzerine kurgulanmaktadır. Ancak yapılan işin topluma nasıl bir fayda sağladığı, hatta zarara sebep olup olmadığı yeterince, hatta hiç, konu edilmemektedir. Hedef kârlılık olunca pek çok gayri ahlaki ve yasa dışı faaliyet, çok sayıdaki insan için daha cazip hâle gelebilmektedir!

Özellikle son yıllarda toplumumuzda artan hırsızlık, aldatma, kapkaççılık, dolandırıcılık, ihaleye fesat karıştırma, yolsuzluk, rant kollama, uyuşturucu, kadın ve çocuk ticareti vb. birçok ekonomik temelli suçların artmış olmasının toplumumuzdaki, “Zengin ol da nasıl olursan ol!” şeklindeki bir değer yargısından ve buna uygun verilen eğitimden bağımsız açıklanabilmesi mümkün değildir.

“SERMAYE” MERKEZLİ EKONOMİDEN “İNSAN” MERKEZLİ İKTİSADA

Üretimin amacı, kârı doruklaştıran sermayenin tekelleşmesini temin etmekten öte, daha çok insanın bu süreçte istihdam edilmesi ve devamında ortaya çıkan mal ve hizmetten yararlanabilmesi olmak zorundadır.

Örneğin; aynı sermaye ve imkânlarla kurulacak projeden biri % 5 kârlı ve 100 kişiye istihdam sağlıyor, diğeri ise % 20 kârlı ve 25 kişiye istihdam sağlıyor. Bunlardan ilki, insan merkezli bir yatırım iken, diğeri sermaye merkezli bir yatırım tekniğidir.

Kapitalist sistem, sermaye birikimi için bu projelerden ikincisini ter-

cih ederken, insan merkezli bir anlayış, ilkinin uygulamaya koyacaktır. Bu noktada Ahilik sistemindeki iktisadi birimlerin, hep hane işletmelerinden oluşması ve bunların amacının ise sermaye birikimi yerine geçim sağlamakla sınırlı olması, kanımızca bugün için kayda değer bir iktisadi tavır olsa gerek.

İDDİHAR (YASTIK ALTI)

K. Galbraith’ın belirttiği üzere, bugünkü kapitalist piyasa ekonomisi esasta üretim sorununu çözmüş olmasına rağmen, bölüşüm sorununu çözebilmiş değildir (Ölmezogluları, 2003; 86). Dolayısıyla bu sisteme yöneltilen bütün eleştiriler de bu noktada

ülkelerin en fazla sıkıntıya düştükleri ekonomik meselenin sermaye yetersizliği ve dış borç sorunu olduğu da bilinen bir gerçekliktir. Haliyle gerek yoksulluğun giderilmesi, gerekse bütün bu sorunların çözümü için sermayenin tabana yayılması temel şarttır. Bunun da gerçekleştirilmesinde iddihar sisteminin önemi inkâr edilemez (Erdem, 2008; 63).

AHLİKTE İŞ AHLAKI

İş ahlakı, bir meslekle ilgili olarak herkes tarafından uygulanması bile, akli olarak doğruluğuna, faydasına inanılan davranış ilkeleri bütünüdür. Ahlaki ilkeler, genelde yazılı olmamakla birlikte toplum tarafından

.....
Bugünkü kapitalist piyasa ekonomisi esasta üretim sorununu çözmüş olmasına rağmen, bölüşüm sorununu çözebilmiş değildir. Böyle bir adaletsizliğe neden olmamak için Ahiliğin ilkelerini içinde toplayan Fütüvvetnamede yastık altı olarak bilinen, ihtiyaç dışı sermayenin saklanması, iddihar edilmesi tavsiye edilmemiştir.
.....

yoğunlaşmaktadır. Böyle bir adaletsizliğe neden olmamak için Ahiliğin ilkelerini içinde toplayan Fütüvvetnamede yastık altı olarak bilinen, ihtiyaç dışı sermayenin saklanması, iddihar edilmesi tavsiye edilmemiştir. Temeli İslam inancındaki zekât uygulamasına dayanan bu düşünceye göre; ihtiyaç dışı 81 gr. altın değerinde mala sahip olanın bunun 1/40’ı oranında zekat vermesi emredilmiştir. Bundan amaç, sermayenin belli ellerde toplanmasına fırsat vermemekle gelir dağılımını adil kılmaaktır (Karagül, 2012; 5).

Günümüz dünyasında temel iktisadi sorunların başında yoksulluğun geldiği konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Ayrıca az gelişmiş

benimsediği için herkes tarafından uygulanmaya çalışılır. Aykırı hareket edenler ise kınanma, ayıplanma, yalnızlığa terk edilme, işbirliği yapma gibi yollarla toplum dışına itilerek cezalandırılır (Şahin, 1986; 110).

Bugün iktisadi açıdan geri kalmış toplumlara bakıldığında, sahip olunan ahlaki değerlerde ciddi bir erozyon ve buna bağlı olarak sosyal ilişkilerde güvensizlikle birlikte sosyal çözüme görülmektedir. Bu toplumların hak ettikleri noktalara ulaşabilmeleri, kendi içlerinde güveni ve sağlıklı ilişki ortamını kuracak ahlaki ilkeleri benimsemelerine bağlıdır. Bu ilkeler ise hâliyle kendi değerlerinden müteşekkil olacaktır.